

KARNAPOVA IDEJA O JEDINSTVU NAUKE: LOGIČKA ANALIZA KAO FILOZOFSKI METOD

ANJA CMILJANOVIĆ
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Novom Sadu
anja.cff@gmail.com

SAŽETAK

Ideja o jedinstvu nauke svakako nije nova u istoriji filozofije, kao ni u istoriji nauke, ali je svakako i dalje vrlo aktuelna. Stoga, autorka u radu nastoji da ispita Karnapovu [Rudolf Carnap] ideju o jezičkom jedinstvu nauke, onako kako ju je on izložio u svom tekstu *Logičke osnove jedinstva nauke*. Istraživanju smo pristupili iz perspektive primene logičke analize kao relevantnog filozofskog metoda u cilju da dokučimo šta takvo razumevanje filozofskog metoda predstavlja za samu filozofiju. U tekstu Karnap analizira pojmove teorije nauke i logike nauke, pokušava da logičkom analizom naučnih iskaza i teorija iz različitih naučnih oblasti te uvođenjem pojma redukcije, dođe do jedinstva naučnog znanja. Za njega nauka je uređeni skup znanja sastavljen od jezičkih iskaza pa se logika nauke u skladu sa tim deli na logičku sintaksu i semantiku, a filozofija postaje logika nauke koja ima zadatak ispitivanja strukture naučnog jezika.

KLJUČNE RIJEČI

jedinstvo znanja, nauka, logička analiza, filozofski metod, logička sintaksa, redukcija, naučni jezik.

Ideja o jedinstvu nauke

Ideja o ujedinjenju nauke, ili ideja o jednoj jedinstvenoj nauci koja bi obuhvatala sve druge naučne discipline i oblasti nauke, svakako nije nova ni u istoriji filozofije niti u istoriji nauke. Filozofska misao o potrebi za jednim specifičnim metodom koji bi bio adekvatan za sve oblasti ljudskog naučnog znanja konstantno je prisutna, počevši od novovekovnih mislilaca poput Frensis Bekona [Francis Bacon], Dekarta [René Descartes], Lajbnica [Gottfried Leibniz], preko logičkog pozitivizma XIX veka čiji se vrhunac nalazi u idejama scijentizma i redukcionizma, pa sve do savremenih fizičkih teorija, poput Velike teorije ujedinjenja (*The Grand Unified Theory*).

Ono što pravi razliku između ovog mnoštva bliskih ideja jeste kriterijum

ili princip po kojem bi trebalo sprovesti ujedinjenje svih oblasti ljudskog znanja. Ukoliko posmatramo iz te perspektive, perspektive ujedinjujućeg principa, videćemo da se naučnici prvenstveno bave idejom jedne jedinstvene teorije koja bi objasnila sve fizičke, hemijske i biološke procese, odnosno da oni traže jedinstvo *u prirodi*. Filozofi se, pak, sa druge strane, okreću čoveku kao subjektu saznanja i njegovim saznavnim moćima te nastoje da pronađu univerzalni *metod* koji bi bio zajednički za sve pojedinačne oblasti ljudskog znanja. Ipak, nije lako precizno izraziti o kakvoj tačno vrsti metoda je reč.

Sa jedne strane, u užem smislu taj metod može biti shvaćen kao način na koji dolazimo do istinitih saznanja. Ovako razumljen pojam metoda nalazimo najčešće kod novovekovnih mislilaca, pa tako primer za ovako shvaćen metod jesu Dekartova četiri pravila koja izlaže u svom spisu *Reč o metodi*¹, kao i njegova razmatranja upotrebe ljudskog uma u procesu saznanja u nešto ranije izdatom delu *Praktična i jasna pravila rukovođenja duhom*². Osnovna ideja novovekovnih mislilaca jeste da naš razum ima predispozicije za istinito saznanje, ali da bi se do toga dospelo, njemu je potrebno upravljanje, potreban mu je instrument koji će ga vežbati u saznavanju istine. Početkom novog veka, Aristotelova stara formalna logika koja se bavi praznim formama mišljenja, više nije dovoljna za istinito naučno saznanje. Potrebna je svojevrсна reforma logike gde ona prestaje da bude logika u onom strogom klasičnom smislu, već postaje sastavni deo nauke, tj. njene metodologije u nekom opštijem, širem smislu. Naspram stare formalne logike, razvija se tada opšta metodologija nauke kao ideja čiji je zadatak kontrolisanje procesa mišljenja i njegovo upravljanje po određenim pravilima, da bi se postigao napredak u saznavanju.

Međutim, metod kojim se dolazi do jedinstva znanja ne mora nužno da se odnosi na *način* na koji dolazimo do istinitih saznanja, odnosno ne mora da bude reč o užem smislu te reči kao skupu pravila o upotrebi razuma, već se može govoriti i o univerzalnom metodu ili načinu na koji bi se naše celokupno znanje moglo *izraziti*. Filozofi tragaju i za jednim *jedinstvenim jezikom* kao medijumom kroz koji se može postići jedinstvo znanja. Sa obzirom na to da je ovde reč o lingvističkoj vrsti jedinstva, ovakve ideje možemo pronaći prvenstveno kod filozofa analitičke orijentacije, poput Vitgneštajna [Ludwig Wittgenstein], tj. kod filozofa koji su u XIX i XX veku bili zagovornici *obrta ka jeziku* naspram tradicionalne filozofije koja se po njihovim tvrdnjama bavila „praznim, metafizičkim spekulacijama”³. Za njih je logička analiza iskaza i stavova glavni filozofski metod u odnosu filozofije

1 Reč je o četiri dobro poznata pravila: sumnji, analizi, sintezi i proveru, kao četiri koraka na putu do jasnog i razgovetnog saznanja. Up. Dekart, Rene, *Reč o metodi*, Srpsko filozofsko društvo, Beograd, 1952.

2 Opširnije pogledati u: Dekart, Rene, *Praktična i jasna pravila rukovođenja duhom*, Srpsko filozofsko društvo, Beograd, 1952.

3 Opširnije pogledati u: Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus logico-philosophicus*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1987.

prema nauci te i jedini put kojim se može ići u potragu za bilo kakvom vrstom jedinstva u naučnom znanju. Ipak, korene ove ideje o važnosti logičke analize i jedinstvenom jeziku, kojim bi se celokupno ljudsko saznanje izrazilo, možemo pronaći u nešto drugačijem obliku već kod novovekovnog filozofa Lajbnica, u njegovoj ideji o *lingua universalis*. Naime, reč je o tome da Lajbnic pokušava da ljudsko saznanje svede na matematički izrazive simbole i operacije. Tačnije, matematički simboli i operacije jesu jedan sveopšti jezik mišljenja pa se tako onda i filozofsko mišljenje, odnosno filozofski jezik, može izražavati linijama i brojevima (Aćimović, 2007:84). Lajbnicova je ideja da se mora izvršiti analiza celokupnog ljudskog znanja kako bi se došlo do osnovnih, elementarnih pojmova koji se ne mogu dalje analizirati i definisati, već se neposredno sagledavaju (*termini indefinibles*) te onda iznova sve povezuju, ali tako da veze između pojmova budu matematički izrazive (Šajković, 1975:120–147).

Videli smo, dakle, u ovom kratkom pregledu da se ideji o jedinstvu znanja može pristupiti na više načina. Dok se naučnici prvenstveno fokusiraju na onu uslovno rečeno *objektivnu* stranu te traže to jedinstvo u samoj prirodi, povezujući prirodne procese i svodeći ih jedne na druge, filozofi se pak okreću onoj *subjektivnoj* strani, čoveku kao sazajnom subjektu i jedinstvo znanja traže u metodu kojim dolazimo do znanja, odnosno traže univerzalni filozofski metod koji će nam omogućiti da naše celokupno znanje izrazimo na jedan jedinstven način.

Ta ideja o univerzalnom filozofskom metodu, kojim se naše znanje može jedinstveno izraziti, biće tema našeg rada. Bavićemo se nemačkim filozofom Rudolfom Karnapom [Rudolf Carnap] i analizom njegove ideje o jezičkom jedinstvu nauke onako kako ju je on izložio u svom spisu *Logičke osnove jedinstva nauke* (*Logical Foundations of the Unity of Science*). Karnapov tekst predstavlja tipičan primer primene metoda logičke analize, glavnog oruđa analitičke filozofije u otklonu spram dijalektičke (spekulativne) metode koja preovlađuje u tradicionalnoj filozofiji do kraja XIX i početka XX veka.

Tekst *Logičke osnove jedinstva nauke* Karnap je napisao i objavio u sklopu *Međunarodne enciklopedije jedinstvene nauke* (*International Encyclopedia of Unified Science*) koju je priredio sa Morisom [Charles Morris] i Nojratom [Otto Neurath]. U tekstu Karnap analizira pojmove teorije nauke i logike nauke te pokušava da logičkom analizom naučnih iskaza i teorija iz različitih naučnih oblasti, konkretno biologije i fizike, preko pojma redukcije, pokaže njihovu međusobnu povezanost i logičke odnose i da na taj način dođe do jedinstva naučnog jezika (*unity of scientific language*) kojim bi se naše celokupno naučno znanje izražavalo. Ideja o ujedinjenju nauke provlačila se kroz celokupan Karnapov rad, pogotovo u vezi sa njegovim tezama o fizikalizmu, intersubjektivizmu i logičko empirijskim teorijama značenja (Klev, 2016:54).

U nastavku, posebnu pažnju treba posvetiti logičkoj analizi kao metodu

koji Carnap vidi kao jedini mogući filozofski metod. Reč je o tome da Carnap, kao istaknuti pripadnik Bečkog kruga logičkog pozitivizma, smatra da su metafizički problemi kojima se filozofija bavila u tradiciji *pseudoproblemi*, odnosno da je reč o besmislenim tvrdnjama (Carnap, 2005:980). Besmislene su, pre svega, zbog toga što su sastavljene od pojmova koji nemaju smisla (pseudopojmovi) jer se ne mogu empirijski proveriti, tj. verifikovati. Jedino naučni stavovi, do kojih se došlo eksperimentalnim metodom i čija se istinitost može empirijski utvrditi, jesu validni stavovi i zbog toga oni postaju jedini primeren predmet filozofskog istraživanja. U nastavku ćemo na primerima videti kako Carnap pokušava da sprovede logičku analizu na naučnim tvrdnjama, a nakon čega ćemo probati da razmotrimo šta takav filozofski metod znači za razumevanje samog pojma filozofije i njene definicije.

Logička analiza naučnog jezika

Videli smo da se ideja o jedinstvu naučnog znanja može zasnivati uopšteno na dva različita osnova: u zavisnosti da li ideji prilazimo iz perspektive naučnika ili pak iz perspektive filozofa. Tako možemo govoriti o jedinstvu prirode ili o jedinstvenom metodu kojim bismo se koristili kada želimo da dođemo do naučnog znanja, odnosno o jedinstvenom, univerzalnom jeziku kojim se naše znanje može izraziti. Takođe, videli smo da kada govorimo o savremenoj filozofiji, prvenstveno analitičke orijentacije, put do tog univerzalnog jezika ide preko logičke analize naučnih iskaza kao jedinog mogućeg filozofskog metoda. Sada ćemo probati da pokažemo na primeru Carnapovog teksta *Logičke osnove jedinstva nauke* kako logička analiza funkcioniše kao filozofski metod.

Na početku, važno je da pomenemo na koji način Carnap pravi distinkciju između predmeta teorije nauke (*theory of science*) od predmeta konkretne nauke jer se radi o razlici koja je nešto drugačija od onoga kako je uglavnom razumljena u naučnim i filozofskim krugovima. Naime, jasno je da je predmet nauke sama priroda, odnosno prirodni procesi koji se razlikuju u zavisnosti od toga o kojoj se nauci radi, da li je u pitanju fizika, hemija, biologija i sl. Sa druge strane, kada govorimo o teoriji nauke, ona se obično razumeva kao neka vrsta refleksije o razvoju nauke kroz istoriju, o uticaju društvenih okolnosti i uticaja ličnosti naučnika na naučne rezultate te o procedurama i načinima kojima se nauka služi u dolasku do validnih naučnih saznanja. Dakle, tu možemo razlikovati više poddisciplina, istoriju nauke, njenu psihologiju i sociologiju te metodologiju nauke. Međutim, Carnap smatra da je glavni predmet teorije nauke logička analiza naučnih rezultata. Da bismo ovo do kraja razumeli, moramo imati u vidu da Carnap nauku razumeva kao skup uređenog znanja (*science as a body of ordered knowledge*), a naučne rezultate kao skup jezičkih iskaza (*linguistic expressions*) koje je naučna zajednica ispostavila. Dakle, kada govorimo o nauci, govorimo o jednom skupu

jezičkih iskaza koje su dali naučnici.

Glavni zadatak tako shvaćene teorije nauke jeste da sprovodi logičku analizu naučnih iskaza, njihove vrste i međusobne odnose, pojmove⁴ od kojih su sačinjeni te naučne teorije kao koherentno uređeni skup naučnih iskaza (Carnap, 1938–1955:393). Ovde moramo primetiti da Karnap kada kaže teorija nauke, pre svega misli na jednu logiku nauke koja sadržaj nauke, shvaćen kao skup jezičkih iskaza, apstrahuje od bilo kakve vrste istorijskih, socioloških i psiholoških okolnosti.

Logika nauke, pak se deli na dva osnovna dela, formalnu logiku/logičku sintaksu i semantiku. Prvi deo, logička sintaksa bavi se čisto logičkom analizom jezika naučnih iskaza. Dakle, analizira pojmove od kojih su sastavljeni i njihove međusobne odnose. Ispituje da li je određene pojmove moguće definisati na osnovu nekih drugih i da li je moguće sprovesti redukciju pojmova na one osnovnije. Pored toga, ispituje koherentnost i konzistentnost određenih naučnih teorija kroz ispitivanje logičkih odnosa iskaza koje ta teorija sadrži: da li se iz opštijih mogu dedukovati posebni i da li logički slede jedni iz drugih ili su pak jedni drugima protivrečni?

Sa druge strane, semantika obuhvata i logičku sintaksu, ali pored čisto formalnih odnosa ispituje i odnos pojma i onoga što taj pojam označava. Tako neki pojam može da označava neki objekat, neko svojstvo objekta, osobinu, neku relaciju između dva ili više objekata ili neku fizičku funkciju. Ono što pojam označava, na šta se odnosi, Karnap naziva *designatum* (Carnap, 1938–1955:394). Moguće je da dva različita pojma, u dva različita iskaza koja pripadaju različitim naukama, imaju isti *designatum*. Na primer, pojam *homo sapiens* u biologiji i pojam čoveka u sociologiji imaju isti *designatum*, ali ga označavaju na dva različita načina (Carnap, 1938–1955:394).

Pre nego što pređemo na konkretnu logičku analizu, moramo se osvrnuti na Karnapovu podelu same nauke da bismo posle lakše razumeli o kakvoj vrsti jedinstva nauke on govori. Naime, pod pojmom nauke Karnap podrazumeva i prirodne i društvene nauke, odnosno socijalne. Dakle, nije reč o usko specijalizovanom jeziku prirodnih nauka, nego o uzimanju u obzir i naučnih iskaza društvenih nauka koji po njemu nemaju toliko strog naučni karakter poput iskaza prirodnih nauka.

Distinkcija na kojoj Karnap pak insistira jeste distinkcija između formalnih i empirijskih nauka. Pod formalnim naukama Karnap standardno razumeva logiku i matematiku, dakle, nauke sastavljene od analitičkih iskaza koje su logičari i matematičari predočili, dok empirijskim naukama pripadaju fizika, hemija,

4 Odavde pa do kraja rada, pod „pojmom” podrazumevamo ono što bi se u tradiciji analitičke filozofije pre nazivalo „termin”. Dakle, ovde se pod pojmom ne podrazumeva misao o suštini stvari, već je reč o bilo kakvoj vrsti znaka (reč, izraz, simbol) koji ima neko značenje.

biologija, psihologija i ostale poznate nauke. Međutim, problem nastaje kada on pokuša da napravi neku jasnu razliku između empirijskih nauka, odnosno da definiše svaku ponaosob. Budući da pod zajedničkim imenom fizike u širem smislu Karnap podrazumeva i geologiju, hemiju, astronomiju, a pod biologijom, takođe u širem smislu, podrazumeva sociologiju i psihologiju⁵, on razliku između fizike i biologije vidi u vrsti njihovog predmeta. Naime, predmet fizike neorganski su procesi, dok se biologija bavi živim organizmima.

Ipak, ni ova podela nije sasvim utemeljena jer i biolozi u svom izučavanju živih bića koriste zakone fizike. Zakoni fizike univerzalni su, važe u celoj prirodi te se ne mogu svesti samo na neorganske procese. Biolozima je za istraživanje živih organizama potrebno određeno znanje fizičkih zakona. Međutim, biologija poseduje i svoje specifične zakone, poput zakona evolucije koji ima osnove u fizičkim zakonima, oni ga omogućavaju, ali se na njih ne može svesti, već poseduje karakter specifično biološkog zakona. Interesantno je ovde spomenuti da filozofska i naučna zajednica Karnapa često svrstava u fizikaliste kada je u pitanju razumevanje međusobnog odnosa nauka.⁶ Međutim, iz gore navedenog vidimo da to nije u potpunosti slučaj. Karnap ne svodi sve biološke procese na fizičke, već postavlja tezu da fizički zakoni omogućavaju biološke, ali da biološki zakoni sadrže i samostalne komponente. Njihov odnos možda najbolje možemo sažeti u tezi da su fizički zakoni nužan, ali ne i dovoljan uslov/razlog za postojanje bioloških zakona.

Nakon što smo videli uopštenu podelu nauka koju Karnap sprovodi i istražili sve preduslove za mogućnost izgradnje jedinstvenog naučnog jezika, sada ćemo se posvetiti konkretnoj logičkoj analizi koju Karnap vrši na naučnim iskazima fizike i biologije. On polazi od pretpostavke da je pitanje jedinstva nauke, naučnog jezika, pitanje logike nauke, a ne ontologije. Ne treba da postavljamo pitanja koja se tiču jedinstva prirode, već se jedinstvo nauke mora tražiti u logičkim odnosima između pojmova i zakona različitih nauka, dakle u oblasti logike nauke, njene sintakse i semantike.

Polazeći od te osnove, Karnap pojmove koji se koriste u fizici naziva fizičkim pojmovima (*physical terms*) i oni zajedno sa iskazima (*physical statements*) koje sačinjavaju, od kojih se oni koji imaju univerzalnu formu nazivaju fizički zakoni (*physical laws*), čine fizički jezik (*physical language*) (Carnap, 1938–1955:395)

5 Mi ćemo se zarad jasnoće izlaganja zadržati na ovoj Karnapovoj prilično gruboj podeli nauka i svođenju svih nauka na fiziku i biologiju, a za detaljnije obrazloženje podele pogledati u: Carnap, Rudolf, „Logical Foundations of the Unity of Science”, u: Carnap, Rudolf; Morris, Charles; Neurath, Otto (ur.), *International Encyclopedia of Unified Science: Volume I*, University of Chicago Press, Chicago, 1938–1955, str. 395–396.

6 Karnap tu tematiku posebno obrađuje u: Carnap, Rudolf, „Physicalism and the Unity of Science”, u: Schilpp, Paul Arthur (ur.), *The Philosophy of Rudolf Carnap*, Open Court, Illinois, 1963.

koji je jedan od „pod jezika” (*sublanguage*) naučnog jezika. Vodeći se tom idejom, pojmovi koji se koriste u biologiji, nazivaju se biološki pojmovi (*biological terms*), pored njih postoje biološki iskazi (*biological statement*) i biološki zakoni (*biological laws*) i oni zajedno sačinjavaju biološki jezik (*biological language*) koji je takođe jedna vrsta „pod jezika” naučnog jezika. Međutim, biološki jezik ne sačinjavaju samo biološki pojmovi, već shodno gore pomenutoj podeli, on u sebe uključuje i fizičke pojmove.

Međutim, pitanje je u kakvoj su logičkoj vezi pojmovi fizike i biologije, odnosno kako ih povezati u jedinstveni, univerzalni jezik. Da bi rešio ovaj problem, Karnap uvodi pojam redukcije koji je kod njega, kao i kod većine analitičkih filozofa, usko povezan sa pojmom analize (Smiljanić, 2016:120). Reč je o tome da za neki pojam možemo da kažemo da poznajemo njegovo značenje (*designatum*) ako poznajemo uslove u kojima se on koristi ili primenjuje. Te uslove možemo poznavati na dva načina. Prvi je da imamo praktično znanje o tome kada i na koji način možemo upotrebiti određeni pojam, dok se drugi odnosi na pojmove za koje nam je potrebno teorijsko znanje specifičnih uslova njihove upotrebe. Ako, primerice imamo neki pojam „x” i znamo da se uslovi za primenjivanje tog pojma mogu objasniti i formulirati uz pomoć pojmova „y” i „z”, onda možemo da tvrdimo da je ta formulacija koja u sebi sadrži „y” i „z” zapravo iskaz na koji se „x” može redukovati (*reduction statement*). Način na koji ćemo utvrditi da li se neki pojam može upotrebiti ili ne, tj. koji su uslovi u kojima se određeni pojam može upotrebiti, naziva se metod determinacije (*method of determination*). Metod determinacije zavisi od vrste pojma koji je u pitanju, ali ukoliko poznajemo eksperimentalne uslove koje koristimo pri metodi determinacije, tada možemo sprovesti redukciju određenog pojma.

Najbolji primer na kojem možemo videti primenu redukcije jesu iskazi u vidu definicije. Uzmimo definiciju jednakostraničnog trogula. Definišaćemo ga na sledeći način: „x je trougao, ako i samo ako, je geometrijska figura sa tri stranice i tri ugla.” Dakle, ova je definicija ujedno i iskaz na koji se pojam trougla može redukovati jer taj se pojam može primeniti samo na geometrijsku figuru sa tri stranice i tri ugla. Definicija je najjednostavniji primer redukcije. U nekim slučajevima redukcija se ne sastoji od jednog koraka kao u slučaju konkretne definicije, već zahteva veći broj koraka.

Nakon što smo uvideli na koji se način odvija redukcija, na redu je da vidimo kako sada stvari stoje u vezi sa jezikom nauke i „pod jezicima” specifičnih nauka, odnosno šta je to što nam je redukcija omogućila na putu ka jedinstvenoj nauci.

Pored toga što razlikuje različite „pod jezike” specifičnih nauka u okviru naučnog jezika uopšte, Karnap čini još jednu distinkciju. Naime, potrebno je razlikovati jezik koji koristimo u svakodnevnom govoru, tj. „prednaučni jezik”

(*prescientific language*) od prihvaćenog naučnog jezika (Carnap, 1938–1955:399). Za upotrebu pojmova iz svakodnevnog jezika nije nam potrebna nikakva naučna procedura poput merenja. Deo tog svakodnevnog jezika, tj. „pod jezik” koristimo da označimo stvari ili osobine, svojstva koja vidimo/osetimo na predmetima. Na primer, „toplo”, „hladno”, „žuto”, „plavo”, „veliko”, „malo”, „teško”. Taj jezik Carnap naziva stvar-jezik, ili jezik stvari (*thing-language*) (Carnap, 1938–1955:399). Važno je napomenuti da primerice pojmovi „toplo” i „hladno” pripadaju stvar-jeziku, ali pojam „temperatura” pripada fizičkom jeziku jer je za njeno određenje potrebno merenje, dakle primenjuje se naučna procedura.

Upravo u ovom jeziku, stvar-jeziku Carnap vidi prostor za jedinstvo naučnog znanja, odnosno u njemu vidi osnov za jedinstveni naučni jezik. Njegova teza jeste da se naučni jezik uopšte, time i njegovi „pod jezici”, fizički i biološki jezik, mogu uz pomoć redukcije svesti na stvar-jezik. U nekim slučajevima, redukcija će se prvo vršiti na osnovnije fizičke/biološke pojmove, ali Carnap insistira da se naposljetku svaka dosledno do kraja sprovedena redukcija mora završiti u pojmovima stvar-jezika koji se mogu empirijski verifikovati. Zapravo, pojmovi stvar-jezika jesu ti koji daju bazu, osnovu da se naučni jezik poput fizičkog/biološkog jezika uopšte izgradi.

Vidimo, dakle, da Karnapova ideja o jedinstvenom jeziku nije ideja o jedinstvenom jeziku na kojem bi se celokupno naučno znanje moglo izraziti, a da i dalje ostane naučno. Primena logičke analize u cilju postizanja jedinstva znanja dovela je do ideje o stvar-jeziku koja je pre svega ideja o zajedničkom osnovu na koji bismo mogli da svedemo svaki jezik pa i onaj naučni. Ali onog momenta kada pojmove fizičkog i biološkog jezika redukcijom svedemo na pojmove stvar-jezika, oni gube svoj naučni karakter. Ti pojmovi onda se mogu izraziti na jedinstven način, ali taj način nije ono što ih ujedinjuje, već samo predstavlja vraćanje na izvor iz kojeg su potekli. Ovim nije pronađen način da se celokupno naučno znanje jedinstveno izrazi, već radije možemo zaključiti da je reč o tome da se naučno znanje, naučni jezik *prevede* u svakodnevni govor.

Karnap, međutim, smatra da je upravo takva vrsta jedinstva, jedinstva u smislu zajedničkog osnova, neophodna naučnom jeziku kao osnova za buduće jedinstvo naučnih zakona, ali i kao uslov mogućnosti za logičko povezivanje i poređenje iskaza fizičkog i biološkog jezika.

Još jedna od prednosti koju Carnap ističe kao važnu, a koju nam donosi jedinstvo naučnog jezika na zajedničkoj osnovi, jeste čisto praktične prirode. Naime, u bilo kojoj vrsti industrije, proizvodnje, ali i ekonomiji, psihologiji, sociologiji i sl. poznavanje jedne naučne discipline nije dovoljno za kvalitetan rad. Zajednička osnova naučnog jezika omogućava nam da se lakše sporazumemo, povežemo i primenimo naučne informacije i time brže i efikasnije postignemo željene rezultate (Carnap, 1938–1955:404).

Dakle, pokušali smo da pokažemo na primeru Karnapovog teksta šta konkretno jeste i šta podrazumeva logička analiza kao filozofski metod iz perspektive ideje o jedinstvenoj nauci. Sada nam ostaje da zaključimo šta za samu filozofiju i njenu definiciju znači razumevanje logičke analize kao njenog osnovnog metoda.

Filozofija kao logika nauke

Rekli smo na početku ovog rada da ćemo istraživanju teme jedinstva nauke pristupiti iz perspektive prikazivanja logičke analize kao legitimnog filozofskog metoda naspram spekulativno–dijalektičke metode koja je na prelazu iz XIX u XX vek bila, uslovno rečeno, paradigmatična, da bismo na kraju videli šta ta kardinalna promena predstavlja za razumevanje same filozofije.

Odabrali smo Rudolfa Karnapa kao jednog od značajnih predstavnika Bečkog kruga logičkog pozitivizma, istaknutog filozofa analitičke provincinijencie i njegov tekst *Logičke osnove jedinstva nauke* kao tipičan primer primene metoda logičke analize.

Sada se postavlja pitanje: zašto je i kako logička analiza postala relevantan filozofski metod? Pominjali smo na početku, u prvom poglavlju, da za Karnapa i ne samo za njega, već i za veliku većinu analitičkih filozofa, logička analiza predstavlja jedini mogući filozofski metod. Naime, reč je tome da se iz njihove perspektive metafizički stavovi ne mogu više posmatrati kao relevantni filozofski stavovi, pre svega jer se sastoje od pseudopojmova, pojmova koji nemaju smisla poput „duše” ili na primer „bitka” jer se ti pojmovi ne mogu empirijski verifikovati, za njih se ne može pronaći iskustvena potvrda.

Iz toga sledi da su jedino naučni stavovi, do kojih se došlo primenom specifičnih naučnih metoda poput eksperimenta, relevantan predmet filozofije. Međutim, postavlja se i pitanje: kako tim naučnim stavovima pristupiti iz filozofske perspektive i na koji način oni uopšte mogu biti filozofski predmet?

To zavisi, pre svega, od toga kako se sama nauka razumeva. Videli smo u radu da je za Karnapa nauka skup uređenog znanja koji se sastoji od jezičkih iskaza. Shodno tome, nameće se zaključak da zapravo jezik nauke postaje predmet filozofije. Filozofija ima zadatak da ispituje strukturu naučnog jezika, da sačini precizni jezik sa sintaksičkim pravilima gde nije moguće konstituisanje besmislenih metafizičkih stavova. Ovim se filozofija svodi na logičku sintaksu i semantiku naučnog jezika, postaje jedna logika nauke.

LITERATURA

- Aćimović, M. (2007): *Filozofija mišljenja*, Novi Sad: Futura publikacije.
- Carnap, R. (1938–1955): „Logical Foundations of the Unity of Science”, u: Carnap, R., Morris, C. i Neurath, O. (ur.): *International Encyclopedia of Unified Science: Volume I*, Chicago: University of Chicago Press.
- Carnap, R. (1963): „Physicalism and the Unity of Science”, u: Schilpp, P. A. (ur.): *The Philosophy of Rudolf Carnap*, Illinois: Open Court.
- Dekart, R. (1952): *Reč o metodi*, Beograd: Srpsko filozofsko društvo.
- Dekart, R. (1952): *Praktična i jasna pravila rukovođenja duhom u istraživanju istine*, Beograd: Srpsko filozofsko društvo.
- Klev, A. (2016): „Carnap on Unified Science”, u: *Studies in History and Philosophy of Science* br. 59, str. 53–65.
- Šajković, R. (1975): *Lajbnic i opšte dobro*, Beograd: Prosveta.
- Smiljanić, D. (2016): *Aporetika*, Novi Sad: Akademska knjiga.
- Vitgenštajn, L. (1987): *Tractatus logico-philosophicus*, Sarajevo: Veselin Masleša.